



MEGHÍVÓ

**A MAGYAR TÖRTÉNELMI SZALON TISZTELETTEL
MEGHÍVJA AZ EGY ÉVVEL EZELEŐTT ELHUNYT
ALAPÍTÓ TAGUNK ÉS BARÁTUNK**

Galgóczy Árpád

(Budapest 1928.november 8. – Budapest, 2022. március 11.)

EMLÉKÉRE RENDEZETT ELŐADÁSRA

A VÁROSI IFJÚSÁGI KLUBBA (2040 Budaörs, Károly király út 3.)

2023. november 8-án, szerdán 18 órára.

Program:

Köszöntőt mond: Szaploneczay Marianne, a Magyar Történelmi Szalon elnöke

Megemlékezés: Galgóczy Árpádné, Katalin asszony

Nagyné Pintér Jolán,

a GULAG-okban Elpusztultak Emlékének Megörökítésére Alapítvány elnöke

Reider Péter színművész előadásában elhangzik „Isten kebelén” című összeállítás

(Török Tamás író, dramaturg) Galgóczy Á. három életregényéből,

Meskó Bánk előadóművész: Rab karácsony (Galgóczy első, GULAG-on született verse)

és egyik kedvenc műfordítása: Lermontov Imádság című verse

Budaörsi Sapszon Ferenc Kórus, vezényel Dr. Krasznai Gáspár karnagy,

közreműködik Szabó Marcell Junior Prima Díjas zongoraművész

Csajkovszkij: Alatatódal, Verdi: Nabucco c. operájából a Rabszolgák kórusa

Galgóczy Árpád, József Attila- és Palládium díjas magyar műfordító, író, költő ma 95 éves lenne.

A magyar nyelv számára az orosz irodalom kiválóságait fordította le, amelyek 1965-től jelentek meg. Legjelentősebb alkotása az 1997-ben kiadott, a XVIII., XIX. és XX. században élt 48 orosz költő 304 versének fordításából összeállított kötete, a Furcsa szerelem. Lermontov Démona és Puskin Anyeginje fordítójaként számos hazai és külföldi kitüntetést kapott. 1998-ban megkapta a Barátságért érdemrendet, 2009-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjét és 2018-ban a Magyar Érdemrend tisztikeresztjét is.

Elment Galgóczy Árpád, véget ért egy sírig tartó „furcsa szerelem”

(Részlet Soproni András műfordító 2022-ben írott esszéjéből)

E kapcsolat igazán nem költői környezetben, nem a beteljesülés, még kevésbé az aggkorig kitartó láng ígéretével sarjadt. Az ismerkedés helyszíne a szovjet GULAG-szigetvilág egyik hírhedt pontja, a kazahsztáni Karaganda környékén fekvő Szpászk lágere volt, ahová – mint maga Árpád írja – a még rettenetesebb Cseljabinszkból már 50 kilós, járni is alig bíró emberroncsként érkezett. Az a bizonyos szerelem pedig nem más: az orosz nyelv, az orosz nép, és mindenekfelett az orosz költészet iránt lobogott. Ha csak a 2005-ben

megjelent, negyvenöt év munkáját összefoglaló hatalmas gyűjteményes kötetet vesszük is kezünkbe (ennek címe a „Furcsa szerelem”), amely még messze nem tartalmazhatja a - szinte az utolsó hónapokig bővülő – teljes életművet, már pusztán a mennyiségi mutatók láttán is csak ámulunk. Aki pedig beleolvas, netán az orosz nyelv ismeretében az eredeti művekkel is egybeveti a fordításokat, meggyőződhet, hogy – a nagyon gazdag – magyar műfordítástörténet kiemelkedő teljesítményével találkozott. Nincs mit hozzátennünk Szilágyi Ákos előszavának megfogalmazásához: „Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a klasszikus orosz költészet – Puskin *Jevgényij Anyeginjé*től és *Rézlovasától* Lermontov *Démonáig*, Tyutsev bölcséleti verseitől egészen Zabolockij költészetéig – egyetemes színvonalon először Galgóczy Árpád műfordítói és egyben legsajátabb költői életművében vált sajátunkká, ha tetszik, a szó mélyen szellemi és nyelvi értelmében – magyarrá”.

Jómagam viszonylag későn ismerkedtem meg Árpáddal személyesen (ő jócskán a hetvenes éveiben járt, én alig túl a hatvanon). Persze, tudtam róla egyet-mást, néhány fordítását is olvastam, de mindez csak töredék volt. Valami fordítói konferenciára utaztunk, ha jól emlékszem, Szombathelyre, többedmagunkkal. Én, vonatkozó szokásom szerint valami fordításon dolgoztam, nemigen vettem részt a társalgásban, de volt egy pillanat – valami tréfa vagy szójáték –, amit Árpád a játékhoz illő, gyermekien derűs mosollyal kísérve mondott, s amire felkaptam a fejem, mert megéreztem: ez az én emberem. Mint később kiderült: nem tévedtem. Pedig hát – még ha az orosz nyelv és költészet szeretete összekötött is bennünket – ellentétesebb sorsokat keresve se igen lehetne találni. Elég csak arra gondolni, mennyire más volt a helye és módja annak, ahogy a szakmánk, hivatásunk alapjául szolgáló nyelvtudásunkat megszereztük.

Árpád így írt „iskolájáról”: „A Vörös Hadsereg megfosztott szüleimtől, a szuronyain hozott új rend pedig kirabolt, földönfutóvá tett. Mindennek természetes következménye volt, hogy a fájdalom, a tehetetlen keserűség és a bosszúvágy szovjetellenes szervezkedésbe kényszerített, aminek leleplezés, elhurcolás és 20 évi szabadságvesztésről és kényszermunkáról szóló szovjet hadbírószági ítélet lett az eredménye”.

A tizenkilenc esztendő, tehetséges fiatalember a szörnyű viszonyok között is gyorsan megtanult oroszul, de ami még fontosabb: találkozott olyan rabtársakkal, akikben az orosz nép legjobb fiait látta, s akiknek barátsága kezdte csitítani a múlt fájdalmát, a közös sors enyhítette, majd teljesen kioltotta a gyűlöletet és a bosszúvágyat. „Tőlük tanultam meg, hogy az orosz nyelv nem Lenin nyelve, hanem Lomonoszové és Mengyelejevé, Puskiné és Lermontové, Tolsztojé, Csehové és Dosztojevszkijé, Repiné, Siskiné s Verescsaginé, olyan emberfölké, akik felbecsülhetetlen kincsekkel gazdagították a világ szellemi életét. És orosz barátaim oltották belém a vonzalmat az orosz költészet iránt. Megismerkedtem Lermontov, majd Puskin műveivel, akkor még nem is sejtve, hogy életem egyik legnagyobb ajándékát kaptam – a rabtartóimtól.”

Nagyjából ugyanekkor történt, hogy szüleim, akik a csillagos ház, a nyilas razziák, a munkaszolgálat gyötrelmei után őszinte szívvel felszabadítóként fogadták a szovjet Vörös Hadsereget, és hittel, reménnyel szolgálták az új rendet, 1948-ban beíratlak a Budapesti Magyar-Orosz Maxim Gorkij iskola első osztályába, ahol szabályos iskolapadban tanultam a nyelvet, ismerkedtem ugyanazon nagyszerű költők, írók, művészek, tudósok munkáival, még hozzá többségükben olyan szovjet tanároktól, akikre máig a legnagyobb tisztelettel és szeretettel emlékezem. Ilyen merőben ellentétes forrásokból táplálkoztak azok az ismeretek, amelyek kapcsolatunkat megalapozták. De ez se lett volna elég. Kellott hozzá Árpád nyitottsága és mélyen megélt bölcsessége, hitvallása, amelyet számtalanszor hangoztatott: **„Egyetlen nép szellemiségét, lelkiségét, művészetét sem szabad azonosítani az őt megnyomorító és elaljasító politikai rendszerrel. Az ilyen esetekben egyenlőségjelnek nincs helye, és nem is lesz soha.”** Az imént idézett első személyes találkozást hosszabb szünet követte, de az emléke megmaradt. Így aztán örömmel vettem, amikor 2016-ban A GULAG-okban Elpusztultak Emlékének Megörökítésére Alapítvány Árpád kezdeményezésére felkért, hogy (másodmagammal, Vértés Judittal) fordítsam le Ajaz Giljazov tatár író *Imádkozzunk* című félig dokumentum-, félig fikciós regényét. A könyv története pedig igazán rendkívüli. Árpádról a kazahsztáni lágerben – állítása szerint maga számára is meglepetésként – kiderült, hogy remekül tud portrét rajzolni. (Igen, a tehetség valószínűleg nem „szakmaspecifikus”.) Ez a ritka adomány alighanem az életét mentette meg, mert amint kitudódott, sorra hozta számára a legkülönbözőbb rendű és rangú kuncsaftokat, a smasszerek, a blatnojok (profí bűnözők), a rabtársak köréből egyaránt, s a fizetség nemcsak élelem volt (amivel a magyar „kolóniát” is ellátta), hanem a rabsors némi könnyítése is, de ami talán még fontosabb: a tudás megbecsülést, tekintélyt és tiszteletet hozott számára a lágertársadalom minden rétegében.

Az egyik modell pedig Árpád egy barátja, egy tatár fiú volt, akiről a „mester” két rajzot is készített. „Az egyik – írja Galgóczy bő hatvan évvel később a könyv előszavában, a már elhunyt barátnak adresszálván – usánkában és tyelgorejkában, olyannak (mutat), amilyen akkor voltál, amikor a Karaganda környéki Volinka lágerében velem együtt követ fejtettél, a másikon diszkrét frizurával, divatos öltönyben, nyakkendő fehér ingben, olyannak, amilyen lehettél volna, ha egy népgyilkos rendszer zsenge ifjúkorodban keresztül nem gázol rajtad.” A tatár fiatalember időközben férfivá érett, szabadult, népe megbecsült írója lett, el is távozott az élők sorából – a rokonok pedig hasztalan próbáltak nyomára bukkanni a két portré szerzőjének, míg végül 2016-ban mégiscsak megtörtént a csoda: a két ceruzarajz visszatalált alkotójához.